

مادر حسن، گل مولا، گوشت تلخ، گوزدسته، نقاسی، کورناعاقل، لتتی، للله بین، لکنه، لويس، لندهور، لوطی اجلاف، قشمشم، نازک نارنجی، هزاره چانه، یاخی در، یادرانقلی.

آغاز: بسمله، جامع اللغات المصطلح الزمان فی تکمیل الانسانگرانمایه برادرگان جانی خردسال جانی من آگاه باشید که از آموختن علم اخلاق و سیر در انفس و آفاق انسانیت کمال یابد. حکما نورالله برهانهم را در این فن شریف که حکمت عملیش نامند رساله بسیار است که در کسب فضایل و ترک رذائل براهین و دلایل اقامه داشتند چون در بادی نظر درک آن مطلب خالی از اشکال نبود این احقر عبد الله حبيب الله قبايح اعمال و فضايح افعال بعضی از ابناى زمان که مجسم کرده با لغاتی قبیح و عباراتی غیر فصیح که مصطلح الواط و مسخرگان است مذکور می سازد تا شما را در مطالعه بآن رغبتی حاصل آید و به مضمون بیت: نگویند از سر بازیچه حرفی xx کز آن پندی نگیرد صاحب هوش از این فرح حالات و این گونه خیالات اجتناب نمایند. آشنا شکن کسی را گویند که بجهت زیارت حضرت عبدالعظیم و غیره اسب از آشنایان امانت کند ... چاپ: راهنمای کتاب ۵: ۴۴۸-۴۵۳ و ۵۵۴-۵۵۸؛ در ۱۳۰۸ و ۱۳۲۱ ق، سنگی

[راهنمای کتاب س ۵ ش ۴-۶ ص ۴۴۸ و ۵۵۴؛ فهرستواره منزوی ۶/۲۰۲]

۱. قم: مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۴۰۳۷/۱

آغاز: برابر؛ انجام: یادرانقلی بک بر وزن ولیقی بک کسی را گویند که در مجلسی مجلس شرب نشیند و شراب بنوشد و لیکن مزه باده خوردن را از رطب و یابس هر چه در بساط باشد باشتهای تمام بخورد.

خط: شکسته، نستعلیق، کا: محمد باقر بن شکرالله حسینی تفرشی طرخورانی، تا: ۱۲۹۳ق، جا: کرمان؛ ۱۶گ (۱۶-۱۶پ)، ۷ سطر، اندازه: ۹×۵سم [ف: ۳۵-۵۰۶]

۲. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۶۸۱۳/۲۰

آغاز: برابر

خط: نسخ، کا: ولی هداوندی، تا: غره شعبان ۱۲۹۶ق؛ جلد: تیماج، ۸گ (۱۷۲-۱۷۹ر)، اندازه: ۱۱×۱۷سم [ف: ۲۰-۲۸۰]

۳. مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۵۷۵۳

آغاز: برابر؛ انجام: یالدنگ - کسی را گویند که به مهمانی و ضیافت مردم رادعوت نماید و خودش از اندرون بیرون نیاید یا آنکه دیر بیاید و به مهمانهای خود مناعت بخرج دهد. این صفت از بلاهت و غرور ناشی می شود.

خط: نستعلیق تحریری، بی کا، تا: قرن ۱۴؛ اصطلاحات به ترتیب حروف تهجی از «آشناسکین» تا «یالدنگ» آمده است و بدنبال آن نه صفحه نصیحت نامه است که هر فقره از آن باخطاب «ایفرزند» شروع می شود، آغاز نصیحت نامه: «نصایح چندبست که موافق طبع اهالی این زمان باید پدر بفرزند بگوید، ای فرزند

در نسخه حاضر تاریخ قاجاریه تا ورود محمد شاه به مرکز با انتخاب از کتاب مرآة البلدان و برخی از مراجع دیگر (که نام آن مذکور نیست) آورده شده و ناتمام است؛ بی کا، بی تا؛ افتادگی: انجام؛ ۲۸گ (۱۳۷-۱۶۴) [ف: ۲۳-۶۱۸]

● مرآة البلاء = مفتاح اخلاق مظفری = مصطلحات /

اخلاق / فارسی

mer'āt-ol bolahā' = meftāh-e axlāq-e mozaffarī = mostalahāt

لشکرنویس، حبيب الله خان، ق ۱۴ قمری

laškar-nevīs, habīb-ol-lāh xān(- 20c)

تاریخ تألیف: ۱۲۹۴ق

به شرحیکه در مقدمه آمده است رساله ای است در تجسم قبايح اعمال و فضايح افعال بعضی از ابناى زمان با لغاتی قبیح و عباراتی غیرفصیح که در زمان تألیف مصطلح الواط و مسخرگان بوده است. عنوان نسخه آستان قدس ش ۵۷۵۳ «جامع اللغات المصطلح الزمان فی تکمیل الانسان» است و نام مؤلف آن در صفحه آخر «حسن الحسینی» ذکر شده است، ولی آقای ایرج افشار در مجله راهنمای کتاب (سال پنجم شماره ۴-۵ صفحه ۴۴۸-۴۵۳ و شماره ۶ صفحه ۵۵۴-۵۵۸) در مقدمه نوشته اند: «یکی از کتابهای خوشمزه و بافایده که در عهد قاجاریه تألیف و ظاهراً دو بار طبع شده است «مرآة البلاء» است ... این کتاب تألیف میرزا حبيب الله لشکرنویس (به استناد طبع ۱۳۲۱ قمری) و موسوم به «مفتاح اخلاق مظفری» است، اما نسخه چاپی مورخ ۱۳۰۸ قمری که در کتابخانه آقای مجتبی مینوی دیده شد به نام مرآة البلاء است، و ایشان در پشت کتاب نوشته اند که مؤلف آن مرحوم شریعتمدار تبریزی است، و آقای تقی زاده او را دیده بوده و می شناخته اند.»

مؤلف اخلاق مردم عصر خود را با تعریف هر یکی از این لقبها که برمی شمیریم نشان داده و صفات بدان را از رهگذر روان شناسی و اخلاق تحلیل کرده است. چنین است فهرست لقبها: اشناسیکن، الدنگ، آب زیر کاه، آمهر علی، اپادری بنبوه، بدلعباب، بچه ننه، بنکی، بغرنج، بیعار، بامبولی، بد پيله، پفیوز، پیزی شل، پخمه، پنتی، پیزوری، چد تقوزی، چمپو، جعلقی، چاچول، چس نفس، چس خور، چکنته، چکه، چاخان، چسنه، چاشته خور، جمیل جنمبو، خاشار پاشار، خاله زنک، خر حمال، سبزی پاک کن، خنک، خر مکس معرکه، خل، دلخور، دبنگوز، دبه در آر، دبنگ، دیو، روده دراز، زرمدی، زب الحرت، زیو، سمس کار، سمج، سندلا، سرخر، سنگ روی یخ، سگ، حسن دله، سبک، سگ پا، سلندر، شیطون خیال، شکم بر آب زن، شیره مال، شلخته، شیم شق، شاه طهماسبی، شتر ته، علی بهانه گیر، فکسنی، قیسو، فضول، قرمیف، قرطی، قرمساق، قلچماق، قرمتیز، کس خزنه، کله شق، گوزال، گوساله

فهرستگان نسخه های خطی ایران (فخا)؛؛ جلد بیست و هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران

DIA 276266

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۲/۲۰۱۳